

SVANTE JOHANSSON

Styrelseledamots arbetsuppgifter

SVANTE JOHANSSON är docent i civilrätt vid Stockholms universitet. Han har tidigare varit advokat, verksam vid Linklaters Advokatbyrå, och adjungerad professor vid Stockholms universitet.

1. INLEDNING¹

Styrelseledamöters skadeståndsansvar är relativt väl behandlat i den juridiska doktrinen.² Denna artikel kommer därför att istället koncentreras på de arbetsuppgifter som åligger en god styrelseledamot, utan att särskild uppmärksamhet ägnas åt förekomsten av eventuella sanktioner.³ Utgångspunkten för framställningen är ett aktiebolag med flera aktieägare, som inte är överens. Möjligheten att med alla aktieägares samtycke avvika från aktiebolagslagens (2005: 551) ("ABL") minoritetsskyddsregler, beaktas alltså inte. Styrelseledamöter anses ha en lojalitets- och omsorgsplikt i förhållande till bolaget. Hithörande frågor har nyligen behandlats utförligt av Östberg,⁴ varför denna del av styrelseledamöters uppgifter endast nämns översiktligt. Inga skattemässiga aspekter beaktas.

2. ALLMÄNT OM STYRELSEN

I den bolagsinterna organisationen är styrelsen som huvudregel underställd bolagsstämman, men överordnad VD. Det betyder att styrelsen i regel är skyldig att verkställa beslut av bolagsstämman,

¹ Denna artikel är tidigare publicerad i Vänbok till Anders Lagerstedt, Jure Förlag 2020, s. 79–96. Såväl författaren som förlaget har godkänt denna publicering.

² Se t.ex. Dotevall, R., Bolagsledningens skadeståndsansvar, 2 uppl. Stockholm 2008.

³ Denna artikel bygger i viss utsträckning på författarens framställning i Svensk associationsrätt i huvuddrag, 12 uppl. Stockholm 2018.

⁴ Se Östberg, J., Styrelseledamöters lojalitetsplikt. Särskilt om förbudet att utnyttja affärsmöjligheter, Stockholm 2016.

medan en VD har samma skyldighet i förhållande till bolagsstämman och styrelsen. Utgångspunkten är alltså att styrelsen har en lydnessplikt i förhållande till bolagsstämman. Lydnessplikten är dock inte obegränsad. Ett bolagsstämmodirektiv, som inte genom klanderpreskription vunnit laga kraft, som strider mot ABL, tillämplig lag om årsredovisning eller bolagsordningen, varken ska eller får följas, 8 kap. 41 § andra stycket ABL. Även om bolagsstämman kan ge styrelsen direktiv avseende i stort sett varje fråga avseende bolaget, anses att bolagsstämman inte får ge styrelsen föreskrifter som berövar styrelsen dess ställning som ansvarigt bolagsorgan.⁵

De närmare gränserna för denna begränsning av bolagsstämmans makt, är dock oklara. Vid vinstutdelning och minskning av aktiekapitalet för återbetalning till aktieägarna, får bolagsstämman, med vissa undantag, inte besluta om värdeöverföring med ett belopp som är större än vad styrelsen har föreslagit eller godkänt, 18 kap. 1 § andra stycket respektive 20 kap. 3 § andra stycket ABL.

Bolagsstämman får inte heller ge styrelsen bindande direktiv när det gäller upprättande och förande av aktiebok,⁶ 5 kap. 7 § ABL, eller utseende av VD,⁷ 8 kap. 27 § första stycket ABL. Slutligen finns det på olika ställen i ABL krav på att styrelsen skall producera yttranden och redogörelser, vilkas innehåll inte med bindande verkan kan dikteras av bolagsstämman. Det handlar bl.a. om yttrande avseende vinstutdelning, 18 kap. 4 §, yttrande avseende minskning av aktiekapitalet för återbetalning till aktieägarna, 20 kap. 8 § första stycket, och redogörelse, vid emission av aktier, teckningsoptioner eller konvertibler som inte beslutas på årsstämma, för händelser av väsentlig betydelse för bolagets ställning, som inträffat efter avlämnandet av den senaste årsredovisningen, 13 kap. 6 § tredje punkten, 14 kap. 8 § tredje punkten och 15 kap. 8 § tredje punkten. Det åligger styrelsen

⁵ Se Johansson, S., *Svensk associationsrätt i huvuddrag*, 12 uppl. Stockholm 2018, s. 131.

⁶ Styrelsens ansvar för att aktiebok förs, bevaras och hålls tillgänglig enligt ABL, gäller bara i kupongbolag.

⁷ En annan sak är att bolagsstämman kan både diskutera och besluta avseende VD:s ersättningsvillkor. Se NJA 1960 s. 698 och Johansson, S., *Bolagsstämma i svenska aktiebolag*, Stockholm 2018, s. 208 f.

att upprätta dessa handlingar oavsett om det är styrelsen eller en aktieägare som framställt det aktuella förslaget

Ett aktiebolags styrelse är ett kollegialt organ. Till skillnad mot vad som gäller för aktieägare vid bolagsstämma, kan en styrelseledamot som är förhindrad att delta i ett styrelsesammanträde eller i övrigt utöva sina funktioner och uppgifter, inte göra det genom ombud. Styrelseuppdraget är grundat på förtroende för ledamoten personligen, och en styrelseledamot kan endast ersättas av suppleant, om sådan finns.⁸

Enligt punkt III.4.2 i Svensk kod för bolagsstyrning ("Koden") ska bolagsstämموvalda styrelsesuppleanter inte utses i bolag som följer Kodens materiella regler. Motivet för denna ordning torde sannolikt vara en önskan att undvika risken för att personer (suppleanter) som inte regelbundet deltagit i styrelsens arbete och saknar närmare insikt i bolagets förhållanden får delta i – och kanske diktera – för bolaget betydelsefulla beslut. Det är naturligtvis en beaktansvärd motivering och härom är inte mycket att säga.

Det kan dock observeras att i vissa sällsynta undantagssituationer kan avsaknaden av suppleanter för styrelseledamöterna leda till besvärande konsekvenser för bolaget. Förutsatt t.ex. att vi har ett aktiebolag med nio styrelseledamöter och att bolagets räkenskapsår är kalenderåret. Under våren pågår arbetet med årsredovisningen för föregående räkenskapsår. Kort tid innan det är dags för styrelsen att för sista gången gå igenom och underteckna årsredovisningen, drabbas en av styrelseledamöterna av sjukdom eller en olyckshändelse som gör honom eller henne långvarigt inkapaciterad och icke kommunikerbar.⁹ I ett aktiebolag skall

⁸ Se Svernlöv, C., Aktiebolagets suppleanter. Suppleantinstitutet i svensk aktiebolagsrätt, 2 uppl. Stockholm 2002, s. 72 f. Dansk rätt synes däremot medge att en styrelseledamot ger en annan ledamot fullmakt att rösta vid ett styrelsesammanträde. Se härom Johansson, S., Svensk associationsrätt i huvuddrag, 12 uppl. Stockholm 2018, s. 222, med vidare hänvisningar till dansk doktrin.

⁹ I den verkliga situation som ligger till grund för exemplet råkade en av styrelseledamöterna ut för en trafikolycka, och låg i koma på intensivvårdsavdelningen på Karolinska universitetssjukhuset i Solna.

årsredovisningen skrivs under av samtliga styrelseledamöter, 2 kap. 7 § första stycket första meningen årsredovisningslagen (1995:1554), vilket naturligtvis är fysiskt omöjligt i den beskrivna situationen. Om bolaget har en suppleant för styrelseledamöterna, innebär det inträffade inga större bolagsrättsliga problem, utan suppleanten kan träda i tjänst och underteckna årsredovisningen i den sjuke eller skadade ledamotens ställe. För det fall bolaget inte har någon suppleant för styrelseledamöterna, kan dock bolaget, för att undvika tvångslikvidation enligt 25 kap. 11 § första stycket andra punkten ABL, bli tvunget att sammankalla en extra bolagsstämma och där avsätta den sjuke eller skadade styrelseledamoten.¹⁰ Efter anmälan till Bolagsverket (jfr 8 kap. 13 § första stycket andra meningen ABL) av bolagsstämmans beslut att avsätta den aktuella styrelseledamoten, kan årsredovisningen undertecknas av samtliga kvarvarande styrelseledamöter, fastställas av årsstämman¹¹ och sändas in till Bolagsverket.

Den strax ovan beskrivna situationen är som nämnts mycket ovanlig (även om den har förekommit i praktiken), och det framstår som tveksamt om det observerade problemet är av sådan dignitet att det motiverar en regeländring. Man bör dock vara medveten om att ett val att inte utse suppleanter (oavsett om det sker p.g.a. Kodens regel eller av något annat skäl) medför en risk – om än liten – att drabbas av andra problem än de som man försöker lösa genom sitt val.

Om ett aktiebolag har en styrelse med flera ledamöter förutsätts att alla eller åtminstone de flesta ledamöterna verkligen deltar i styrelsesammanträdena. Enligt 8 kap. 21 § första stycket ABL skall mer än hälften av hela antalet styrelseledamöter vara närvarande för att styrelsen skall kunna fatta giltiga beslut. Det är möjligt att i bolags-

¹⁰ Som ett alternativ kan givetvis – under förutsättning att det medges i bolagets bolagsordning – en suppleant utses.

¹¹ Frågan om det är möjligt att, på enbart den grunden att de aktuella handlingarna ingår i en årsredovisning som inte undertecknats av samtliga styrelseledamöter, med framgång klandra ett bolagsstämmobeslut (se 7 kap. 50 – 52 §§ ABL) att fastställa en balansräkning och en resultaträkning som ingår i den, icke av alla styrelseledamöter undertecknade, årsredovisningen, behandlas inte här.

ordningen införa en quorumregel som kräver ett högre, men inte ett lägre, antal.

Ett aktiebolags styrelse kan behöva fatta snabba beslut. De regler som gäller för bolagsstämman avseende tid och sätt för kallelse, skulle därför ofta vara mindre funktionella avseende styrelsen. ABL föreskriver därför inga former eller tider för kallelser till styrelsesammanträden. Samtliga styrelseledamöter, liksom de suppleanter som har rätt att delta i sammanträdet, måste dock ha fått tillfälle att ta del i ärendets behandling och ha erhållit tillfredsställande underlag för att avgöra ärendet, 8 kap. 21 § andra stycket ABL. En överträdelse av denna bestämmelse är, av hänsyn till fackföreningsrepresentanterna i styrelsen,¹² straffsanktionerad, 30 kap. 1 § första stycket tredje punkten ABL.

Ett styrelsebeslut kan, om ingen styrelseledamot motsätter sig det, fattas ”per capsulam”,¹³ dvs. genom att ett skriftligt förslag till beslut får cirkulera bland och undertecknas av styrelseledamöterna. Styrelsebeslut kan också fattas via e-post. Om styrelsen vid ett sammanträde inte är beslutför, förekommer att samtycke till att beslut fattas, inhämtas från en frånvarande ledamot, kanske per telefon. I sådant fall händer det att den frånvarande ledamoten med sitt medgivande antecknas såsom närvarande. Trots att denna anteckning inte överensstämmer med sanningen, torde styrelsebeslutet vara giltigt. Ett bättre alternativ är dock att utforma protokollet så att det överensstämmer med de verkliga förhållandena, dvs. anteckna att den fysiskt frånvarande ledamoten deltog i styrelsesammanträdet per telefon eller att han eller hon via telefon samtyckt till att beslut fattas vid sammanträdet trots att de fysiskt närvarande ledamöterna inte utgör en beslutför styrelse. Det som skall samtyckas till är således att beslut fattas trots föreliggande brist. Det fordras med andra ord inte att styrelseledamöterna är ense om beslutets eller beslutens innehåll. Det finns knappast någon anledning att underkänna ett per capsu-

¹² Även om 8 kap. 21 § andra stycket ABL motiverats främst av hänsyn till fackföreningsrepresentanterna i styrelsen, är bestämmelsens tillämpningsområde inte begränsat till styrelser som har sådana representanter, utan en tillämpning av regeln kan aktualiseras avseende alla aktiebolags styrelser.

¹³ Se Unger, S., Om protokoll, i Advokaten 1986 s. 103 ff.

lam-beslut enbart därför att en styrelseledamot accepterat att beslut fattas trots en föreliggande formell brist, men antecknat en i materiellt avseende avvikande mening i protokollet, vilket är en situation som kan uppkomma t.ex. om en styrelseledamot vet, kanske pga. tidigare beslut av och diskussioner i styrelsen, att han eller hon är ensam om sin uppfattning och att beslutets innehåll därför kommer att bli det protokollsutkastet säger även om ett fysiskt styrelsesammanträde begärs.¹⁴

Över styrelsens sammanträden skall föras protokoll. Som huvudregel fordrar lagen endast att protokollet utvisar vilka beslut styrelsen fattat. Det finns med andra ord inget legalt krav på att ett styrelseprotokoll ska utvisa förda diskussioner eller vilket material som legat till grund för styrelsens beslut. ABL hindrar dock inte att styrelseprotokoll utformas på ett utförligare sätt och det är inte ovanligt att styrelseprotokoll, i bevissäkringssyfte, innehåller referat av förda diskussioner och har underliggande material bilagt. I enmansbolag skall avtal mellan aktieägaren och bolaget, som inte avser löpande transaktioner på sedvanliga villkor, antecknas i eller fogas till styrelsens protokoll, 8 kap. 25 § ABL.

Beslut vid styrelsesammanträde fattas med en röst över hälften, dvs. absolut majoritet. Vid lika röstetal har ordföranden utslagsröst. Om styrelsen inte är fulltalig krävs, enligt 8 kap. 22 § ABL, för ett giltigt styrelsebeslut att mer än en tredjedel av hela antalet styrelseledamöter är ense. I bolagsordningen kan ett annat majoritetskrav föreskrivas. Val av styrelseordförande ankommer, om inte annat föreskrivs i bolagsordningen eller beslutas av bolagsstämman, på styrelsen själv. Vid styrelsens ordförandeval gäller den allmänna regeln om absolut majoritet. Relativ majoritet, som gäller vid frågor om val på bolagsstämma, räcker alltså inte. Vid lika röstetal avgörs, enligt 8 kap. 17 § andra stycket ABL, ordförandeval genom lottning. Enligt punkt III.6.1 i Koden skall, i de bolag som tillämpar Koden, styrelsens ordförande väljas av bolagsstämman.

¹⁴ Jfr Johansson, S., *Bolagsstämma i svenska aktiebolag*, Stockholm 2018, s. 208 f.

Röstningsproceduren i styrelsen är i regel enkel på grund av det begränsade antalet ledamöter. Generellt sett torde frågor sällan avgöras genom omröstning i styrelserna. Även om det framläggs olika meningar under diskussionen, brukar ofta den som är i minoritet böja sig för majoritetens mening. Om så inte sker, kan vederbörande styrelseledamot reservera sig mot beslutet och få sin reservation antecknad i protokollet. Besluten fattas alltid öppet. Varje styrelseledamot är ansvarig för sin mening och några slutna röstsedlar vid omröstning får inte förekomma. Den styrelseledamot som klart och tydligt reserverat sig mot ett styrelsebeslut blir inte ansvarig för det, även om det kanske kan förekomma situationer då det anses lämpligt att han eller hon markerar sitt ogillande av beslutet genom att avgå ur styrelsen.¹⁵ Det faktum att en styrelseledamot inte är ansvarig för ett styrelsebeslut som han eller hon har reserverat sig mot, innebär inte att han eller hon är fri från ansvar avseende övrigt agerande. Om t.ex. en styrelseledamot haft tillgång till information som han eller hon inte delgett styrelsen och denna information skulle ha fått styrelsen att besluta annorlunda än som skett, kan styrelseledamoten i fråga, om det aktuella beslutet lett till skada för bolaget, drabbas av skadeståndsskyldighet mot bolaget pga. att han eller hon inte informerat styrelsen, även om han eller hon reserverat sig mot beslutet.

Regeln om absolut röstmajoritet vid beslut i ett aktiebolags styrelse kan ersättas av en bestämmelse i bolagsordningen om högre majoritetskrav för vissa eller alla frågor. Sådana bestämmelser förekommer, men är relativt sällsynta. De kan inverka hämmande på styrelsens handlingskraft och bör endast införas efter noggranna överväganden.¹⁶

ABL:s regler om klander och ogiltighet av stämmobeslut har ingen motsvarighet i fråga om styrelsebeslut. Om ett styrelsebeslut inte tillkommit på rätt sätt, t.ex. därför att en eller flera ledamö-

¹⁵ Jfr Pehrson, L., Anmälan av Rolf Dotevall: Skadeståndsansvar för styrelseledamot och verkställande direktör, JT 1990–91 s. 515 f. och Dotevall, R., Skadeståndsansvar för styrelseledamot och verkställande direktör, Stockholm 1989, s. 137.

¹⁶ Ofta torde det vara lämpligare att – om möjligt – ta in denna typ av bestämmelser i ett avtal mellan aktieägarna, ett s.k. aktieägaravtal. Bestämmelserna i ett aktieägaravtal är bindande mellan parterna enligt de allmänna reglerna i AvtL, men saknar betydelse på det bolagsrättsliga planet. Se NJA 1972 s. 29 och NJA 2011 s. 429.

ter inte kallats till sammanträdet eller om beslutet till sitt innehåll innebär en överträdelse av styrelsens befogenhet, är beslutet inte giltigt. Det betyder att ingen har skyldighet eller rätt att verkställa det. Ogiltigheten kan också i vissa fall ha betydelse i förhållande till utomstående.¹⁷

Till skillnad mot bolagsstämmobeslut, vinner ett ogiltigt styrelsebeslut inte laga kraft genom att det inte klandras inom viss tid. Ogiltigheten kan dock bortfalla, t.ex. genom att en styrelseledamot som inte kallats till styrelsesammanträdet uttryckligt eller tyst godkänner beslutet. Mot ett ogiltigt beslut kan en styrelseledamot reagera genom att dra frågan inför stämman, en möjlighet som naturligtvis bör användas med försiktighet. Någon rätt för en enskild styrelseledamot eller aktieägare att genom negativ fastställsetalan utverka domstols dom rörande beslutets ogiltighet torde – åtminstone i regel – inte finnas.

3. STYRELSENS ORDFÖRANDE

Styrelsens ordförande har särskilda uppgifter. Han eller hon skall se till att styrelsesammanträden sammankallas och hålls när så krävs, 8 kap. 18 § ABL. Han eller hon skall underteckna eller justera styrelsens protokoll, 8 kap. 24 § andra stycket, och han eller hon har utslagsröst när två förslag får lika många röster vardera, 8 kap. 22 § andra meningen. Vidare är styrelsens ordförande vid straffansvar¹⁸ skyldig att på begäran av styrelseledamot eller VD sammankalla styrelsesammanträde, 8 kap. 18 § andra meningen, och se till att styrelseledamöterna och eventuellt suppleanter får tillfälle att delta i och erhåller tillfredsställande underlag för besluten, 8 kap. 21 § andra stycket.

Att styrelsens ordförande kan drabbas av straffansvar vid brott mot 8 kap. 21 § andra stycket ABL är uppenbart. Det är mer svårbedömt huruvida någon annan (dvs. övriga styrelseledamöter) kan vara ansvarssubjekt under denna bestämmelse.

¹⁷ Frågor om relationen mellan bolaget och tredje man behandlas inte i denna artikel.

¹⁸ ABL:s straffbestämmelser återfinns i 30 kap. 1 §.

8 kap 21 § andra stycket ABL lyder:

Beslut får inte fattas i ett ärende, om inte såvitt möjligt samtliga styrelseledamöter har

1. fått tillfälle att delta i ärendets behandling, och
2. fått ett tillfredsställande underlag för att avgöra ärendet.

30 kap. 1 § första stycket tredje punkten ABL lyder:

Till böter eller fängelse i högst ett år döms den som
/.../

1. uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot 8 kap. /.../ 21 § andra stycket, /.../.

Sett enbart till lagtextens ordalydelse finns det ingenting som ens antyder att det enbart är styrelsens ordförande som är ansvarssubjekt enligt 8 kap. 21 § andra stycket ABL. Lagtexten säger tvärtom att *beslut får inte fattas* om inte de i paragrafen angivna förutsättningarna är uppfyllda, utan krav på att styrelsens ordförande ställt sig bakom beslutet. Trots formuleringen av lagen finns det en på marknaden förekommande uppfattning – bl.a. uttryckt diskussionsvis av företrädare för de rättsvårdande myndigheterna – att det enbart är styrelseordföranden som kan dömas för brott mot 8 kap 21 § andra stycket ABL. Ordföranden har dock ingen makt att diktera eller förhindra styrelsebeslut. Ordföranden kan därför inte dömas för brott mot 8 kap 21 § andra stycket ABL om han eller hon inte ställt sig bakom det ifrågasatta beslutet, vilket typiskt sett sker genom att ordföranden reserverar sig mot beslutet. För det fall det skulle vara så att det enbart är ordföranden som är ansvarssubjekt vid brott mot 8 kap 21 § andra stycket skulle det alltså vara mycket enkelt – genom att ordföranden helt enkelt reserverar sig mot beslut som kan vara tveksamma – helt sätta 8 kap 21 § andra stycket ur spel. Det kan naturligtvis diskuteras och ifrågasättas huruvida straff är en rimlig sanktion för brott mot 8 kap 21 § andra stycket liksom huruvida 8 kap 21 § andra stycket har något existensberättigande i dagens samhälle, men om bestämmelsen skall behållas och vara funktionell bör

den (oavsett hur den sanktioneras) tolkas i enlighet med sin ordalydelse, dvs. omfatta alla styrelseledamöter.

I publika aktiebolag skall ordföranden bevaka att styrelsen upprättar arbetsordning och instruktioner om arbetsfördelningen mellan å ena sidan styrelsen och å andra sidan VD och eventuella andra organ som styrelsen inrättar, 8 kap. 49 § andra stycket ABL.¹⁹ Ordförandens skyldighet att ordna styrelsesammanträden förutsätter att han eller hon håller sig väl underrättad om bolagets verksamhet, vanligen genom ett system av regelbundna och tillräckligt täta rapporter från VD eller andra tjänstemän. Ordföranden skall också svara för att styrelseledamöterna inför och på sammanträdena, och om det är nödvändigt eller lämpligt även mellan sammanträdena, får upplysningar rörande bolagets förhållanden, hur verksamheten utvecklas och inträffade viktiga händelser.

Vid styrelsesammanträdena skall ordföranden svara för att förfarandet är lagligt och lämpligt, att jävs- och omröstningsregler iakttas och att olika meningar inom styrelsen får komma till tals. Ordföranden har dock ingen polisfunktion och kan inte hindra övriga styrelseledamöter från att fatta ett beslut som ordföranden anser inte är regelrätt. Om denna situation skulle uppkomma ska ordföranden tydligt upplysa övriga ledamöter om gällande regler och får sedan reservera sig mot beslutet.

Det förekommer att en styrelse utser en s.k. ”arbetande styrelseordförande”, vilket är en position och ett begrepp som inte återfinns i ABL. Att fatta ett beslut som enbart anger att en viss person utses till arbetande styrelseordförande, är därför inte meningsfullt. De arbetsuppgifter som följer med ett uppdrag som arbetande ordförande beror på hur uppdraget specificerats, vilket alltså är något som bör beslutas av styrelsen. Ofta torde uppdraget betyda att ordförandens normala befogenheter och skyldigheter – liksom kanske också hans eller hennes ekonomiska förmåner – utökas. Ibland är avsikten att han eller hon förutsätts att på daglig basis följa och medverka i förvaltningen av bolagets angelägenheter. En arbetande ordförande kan

¹⁹ Se prop. 2013/14:86 s. 56 ff.

dock inte, i denna egenskap, företräda bolaget i förhållande till tredje man.²⁰ De övriga styrelseledamöternas skyldigheter och ansvar försvinner inte genom att en arbetande styrelseordförande utses, men bedömningen av huruvida de agerat culpöst kan påverkas av att de litat på den arbetande ordförandens kontroll. I de flesta fall förutsätts att den arbetande ordföranden skall samarbeta med bolagets VD. Den arbetande styrelseordförandens uppdrag får dock inte vara så vidsträckt att det eliminerar VD:s av lagen följande befogenheter och skyldigheter.²¹

4. ARBETSFÖRDELNING MELLAN STYRELSELEDAMÖTER

En arbetsfördelning kan ske inte bara mellan ordföranden och övriga ledamöter, utan även mellan övriga styrelseledamöter.

Som ett exempel kan styrelsen, i ett bolag där det inte finns någon VD, ge en ledamot i uppdrag att sköta sådana löpande angelägenheter som annars hade ankommit på en VD. Ett sådant arrangemang leder dock inte till samma ansvarsfördelning mellan styrelseledamöterna och den särskilt utsedde ledamoten, som när det gäller förhållandet mellan styrelseledamöterna och en verklig VD med legala uppgifter och ansvar. De övriga styrelseledamöterna måste mer kontinuerligt och ingående följa den ifrågakvarande styrelseledamotens handläggning av de löpande angelägenheterna än om han eller hon vore VD. Styrelsen kan givetvis ge honom eller henne direktiv och när som helst återkalla uppdraget.

En styrelseledamot med särskilda kvalifikationer inom visst område, t.ex. avseende teknik, juridik eller ekonomi, kan få i uppdrag att speciellt inrikta sitt styrelseuppdrag på detta område och därigenom i någon mån minska de övrigas ansvar för området. Ibland utses en

²⁰ En annan sak är att den enda styrelseledamoten i en enmansstyrelse kan, i egenskap av styrelse, företräda bolaget.

²¹ Se Johansson, S., Svensk associationsrätt i huvuddrag, 12 uppl. Stockholm 2018, s. 137.

”jourhavande ledamot” eller en ”arbetande vice styrelseordförande” med uppgifter som mer eller mindre kan motsvara dem som ges åt en arbetande ordförande.

En arbetsfördelning mellan styrelseledamöter kan också ske genom att några ledamöter utses att bilda ett arbetsutskott för förberedelse, och eventuellt också beslut, i vissa ärenden.²² Även om styrelsen inrättat utskott består i princip de övriga styrelseledamöternas liksom VD:s skyldigheter och ansvar. Om styrelsen delegerar en uppgift till ett utskott, måste styrelsen vid delegationen handla med omsorg och fortlöpande kontrollera om delegationen kan upprätthållas, 8 kap. 4 § fjärde stycket ABL.²³ Detsamma gäller styrelsens delegationer till andra personer, t.ex. till bolagets ekonomichef.

I publika aktiebolag skall styrelsen årligen fastställa en skriftlig arbetsordning för sitt arbete, 8 kap. 46 a § ABL.²⁴ Ofta fastställs sannolikt arbetsordningen vid styrelsens första, konstituerande, sammanträde efter årsstämman.²⁵ Lagtexten kräver dock inte mer än att fastställande sker årligen. Det är sålunda möjligt att avvakta med att fastställa arbetsordning till ett senare sammanträde, vilket i vissa fall kan vara lämpligt om nyvalda styrelseledamöter behöver tid på sig för att sätta sig in i bolagets förhållanden.

I arbetsordningen skall anges hur arbetet skall fördelas mellan styrelsens ledamöter, hur ofta styrelsen skall sammanträda samt i vilken

²² I aktiemarknadsbolag skall styrelsen ha ett revisionsutskott, 8 kap. 49 a § ABL. Bolaget får dock, under vissa förutsättningar, besluta att styrelsen inte skall ha något revisionsutskott. Revisionsutskottets uppgifter framgår av 8 kap. 49 b § ABL. Reglerna om revisionsutskott har tillkommit som en anpassning till Europaparlamentets och rådets direktiv 2006/43/EG av den 17 maj 2006 om lagstadgad revision av årsbokslut och sammanställd redovisning och om ändring av rådets direktiv 78/660/EEG och 83/349/EEG samt om upphävande av rådets direktiv 84/253/EEG, nu i lydelse enligt Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/56/EG av den 16 april 2014 om ändring av direktiv 2006/43/EG om lagstadgad revision av årsbokslut och sammanställd redovisning. Se Andersson, S., Johansson, S. & Skog, R., Aktiebolagslagen. En kommentar, med supplement 14 Stockholm 2019, 8:49a.3.

²³ Se Andersson, S., Johansson, S. & Skog, R., Aktiebolagslagen. En kommentar, med supplement 14 Stockholm 2019, 8:4.12.

²⁴ Ett krav på arbetsordning för styrelsen gäller även i privata aktiebolag som är finansiella företag. Det tidigare kravet på att arbetsordning skulle upprättas i alla aktiebolag med mer än en styrelseledamot har avskaffats. Se prop. 2013/14:86 s. 56 ff. De svenska reglerna har delvis utformats efter dansk förebild. Se härom t.ex. Krüger Andersen, P., Aktie- og Anpartsselskabsret, 14 udg. København 2019 s. 283 f. och Gomard, B., Aktieselskaber og anpartsselskaber, 5 udg. København 2006, s. 210 f.

²⁵ Se prop. 1997/98:99 s. 209 och Andersson, S., Johansson, S. & Skog, R., Aktiebolagslagen. En kommentar, med supplement 14 Stockholm 2019, 8:6.2.

utsträckning eventuella suppleanter skall delta i styrelsens arbete och kallas till dess sammanträden. Det finns naturligtvis inga hinder mot att en styrelse fastställer en utförligare arbetsordning än vad som följer av lagens minimikrav.²⁶ Om en arbetsordning innehåller anvisningar om arbetsfördelning mellan styrelsens ledamöter, skall styrelsen fortlöpande kontrollera att arbetsfördelningen kan upprätthållas.²⁷

Aktiebolagskommittén föreslog att skyldigheten att upprätta arbetsordning skulle straffsanktioneras.²⁸ I propositionen till ABL anförs dock att bestämmelserna om arbetsordning kan förutses få stor betydelse vid bedömningen av enskilda styrelseledamöters skadeståndsansvar, och att det i avsaknad av den enligt lagen obligatoriska arbetsordningen kommer att bli svårt för en styrelseledamot att gentemot ett skadeståndskrav freda sig med påståendet att en arbetsfördelning skett inom styrelsen. Upprättande av en arbetsordning ligger därför i styrelseledamöternas eget intresse. Slutsatsen i propositionen är därför att reglerna om arbetsordning i tillräcklig utsträckning kommer att efterlevas även om de inte straffsanktioneras, varför någon sådan sanktion inte införts.²⁹ I propositionen anförs emellertid också att det inte heller finns något behov av någon annan i lag angiven särskild sanktion för skyldigheten att upprätta arbetsordning.³⁰

5. ENSKILDA STYRELSELEDAMÖTER

Styrelseledamöterna är bolagets förtroendemän. De är skyldiga att inte skada bolaget samt att verka för bolagets intressen.³¹ De är skyldiga att, så vitt möjligt, delta i styrelsesammanträdena och att där i

²⁶ Se SOU 1995:44 s. 161, prop. 1997/98:99 s. 209 och Andersson, S., Johansson, S. & Skog, R., Aktiebolagslagen. En kommentar, med supplement 14 Stockholm 2019, 8:6.8.

²⁷ Se Andersson, S., Johansson, S. & Skog, R., Aktiebolagslagen. En kommentar, med supplement 14 Stockholm 2019, 8:6.9. Se vidare om arbetsordning Svernlöv, C., Arbetsordning och andra instruktioner i aktiebolaget. 3 uppl. Stockholm 2015.

²⁸ Se SOU 1995:44 s. 263 och 285.

²⁹ Se prop. 1997/98:99 s. 82 f.

³⁰ Se prop. 1997/98:99 s. 83.

³¹ Se Östberg, J., Styrelseledamöters lojalitetsplikt. Särskilt om förbudet att utnyttja affärsmöjligheter, Stockholm 2016, s. 139 ff.

mån av förmåga bidra till att för bolaget positiva beslut fattas. När den löpande förvaltningen sköts av en VD blir en styrelseledamots funktioner huvudsakligen att delta i styrelsesammanträdena. En styrelseledamot är dock skyldig att agera även mellan sammanträdena, om han eller hon upptäcker något förhållande av sådan betydelse att åtgärder från styrelsens sida är påkallade. Han eller hon kan då informera styrelsens ordförande, och eventuellt begagna sin rätt enligt 8 kap. 18 § ABL att begära att styrelsen sammankallas.³²

En styrelseledamot har en förtroendemans skyldigheter mot bolaget även om han eller hon skulle vara tillsatt av någon utomstående, t.ex. staten eller en kommun, eller om han eller hon valts av stämman efter påtryckning av t.ex. en för bolaget betydelsefull kreditgivare. Det är i sådana fall vanligen avsett att styrelseledamoten skall företräda dens intressen som tillsatt honom eller henne eller framkallat hans eller hennes tillsättande. Styrelseledamoten får emellertid inte göra det på ett sätt som skadar bolaget, vilket inte utesluter att han eller hon i praktiken i viss utsträckning kan påverka bolagets beslut i den av den utomstående önskade riktningen.

En styrelseledamot får naturligtvis inte heller tillgodose sina egna intressen till skada för bolaget. För att förebygga risker i detta avseende stadgas i 8 kap. 23 § ABL³³ att styrelseledamot inte får handlägga fråga rörande avtal mellan honom eller henne och bolaget. Han eller hon får inte heller handlägga fråga om avtal mellan bolaget och tredje man, om ledamoten i frågan har ett väsentligt intresse, som kan vara stridande mot bolagets intresse. Med avtal jämställs rättegång eller annan talan.³⁴ Om en jävig styrelseledamot medverkar

³² Styrelseledamöternas förtroendemannaställning behandlas av Dotevall, R., Skadeståndsansvar för styrelseledamot och verkställande direktör, Stockholm 1989, s. 261 ff., d.s. Aktiebolagsrätt. Fördjupning och komparativ belysning, Stockholm 2015, s. 281 ff., Hemström, C., Om styrelseledamots plikt mot bolaget enligt svensk aktiebolagsrätt, i JT 1989–90 s. 89 ff. och Östberg, J., Styrelseledamöters lojalitetsplikt. Särskilt om förbudet att utnyttja affärsmöjligheter, Stockholm 2016, s. 129 ff.

³³ Motsvarande bestämmelse för VD återfinns i 8 kap. 34 § ABL.

³⁴ Om jäv se vidare Hemström, C., Något om jäv i aktiebolags och myndigheters styrelser, i Perspektiv på arbetsrätten. Vänbok till Axel Adlercreutz, Lund 1983, s. 169 ff., Johansson, S. & Pehrson, L., Styrelsejäv, i JT 1992–93 s. 417 ff. och Andersson, S., Johansson, S. & Skog, R., Aktiebolagslagen. En kommentar, med supplement 14 Stockholm 2019, 8:23.

i ett styrelsebeslut, blir beslutet i regel ogiltigt, om hans eller hennes medverkan kan ha påverkat beslutet.³⁵

I samband med jävsreglerna uppkommer frågan om vilket bolagsorgan som kan besluta om styrelsearvode. Redan tidigare ansågs att de allmänna jävsreglerna hindrar att styrelsen beslutar om arvoden till styrelsens ledamöter. Numera stadgar ABL uttryckligen att stämman skall besluta om arvode och annan ersättning för styrelseuppdrag till var och en av styrelseledamöterna,³⁶ 8 kap. 23 a § första stycket ABL. Enligt lagen (2018:672) om ekonomiska föreningar ("FL") är det möjligt att i en ekonomisk förening stadgar införa en bestämmelse om att stämman får besluta om styrelsearvoden som en klumpsumma som sedan fördelas inom styrelsen, 7 kap. 26 § andra stycket FL. ABL medger inte att en motsvarande bestämmelse införs i ett aktiebolags bolagsordning. Kravet på stämmobeslut gäller bara arvode för styrelseuppdraget, medan arvoden för annat arbete, t.ex. konsultarvoden, inte behöver beslutas av stämman.³⁷ I aktiemarknadsbolag skall dock bolagsstämman, utöver beslut om styrelsearvoden, fatta beslut om riktlinjer för ersättning till ledande befattningshavare,³⁸ 7 kap. 61 §. Förslag till sådana riktlinjer skall upprättas av styrelsen,³⁹ 8 kap. 51 § ABL.⁴⁰

En styrelseledamot får inte heller handlägga en fråga om avtal mellan bolaget och en juridisk person som styrelseledamoten ensam eller tillsammans med någon annan får företräda, 8 kap. 23 § första stycket tredje punkten ABL.⁴¹ ABL:s jävsregler gäller inte om styrelseledamoten, direkt eller indirekt, äger samtliga aktier i bolaget.

³⁵ Jfr EU-domstolens dom den 16 december 1997 i mål C-104/96 *Coöperative Rabobank*.

³⁶ Se prop. 2005/06:186 s. 38 ff.

³⁷ Se prop. 2005/06:186 s. 64 f.

³⁸ Se prop. 2005/06:186 s. 43 ff. och Östberg, J. & Pehrson, L., Ersättningar till ledande befattningshavare i aktiebolag – några riktlinjer, i JT 2012–13, s. 381 ff.

³⁹ Se prop. 2005/06:186 s. 65 ff.

⁴⁰ Tidigare förekom att styrelseledamöter fakturerade sina styrelsearvoden via bolag. Av HFD 2017 ref. 41 framgår dock att en sådan ordning leder till oförmånliga skattekonsekvenser, varför detta sätt att betala styrelsearvoden inte längre torde begagnas i någon större utsträckning. Se Melz, P., Beskattning av styrelseledamöters arvoden, i JT 2017–18 s. 691 ff.

⁴¹ Se SOU 1995:44 s. 208 och 280, prop. 1997/98:99 s. 96 f. Jfr Mallmén, A., Andersson, s. & Thorstorp, B., Lagen om ekonomiska föreningar. En kommentar, 4 uppl. Stockholm 2016, 6:10.4. Reglerna om ställföreträdarjämv gäller också verkställande direktör, 8 kap. 34 § första stycket tredje punkten ABL, och särskilda firmatecknare, 8 kap. 37 § andra stycket andra meningen ABL.

Bestämmelsen om ställföreträdarjäv gäller inte heller om bolagets motpart är ett företag som ingår i samma koncern ”eller i en företagsgrupp av motsvarande slag”. Uttrycket ”företagsgrupp av motsvarande slag” är avsett att omfatta koncerner som avses i 1 kap. 4 § ÅRL, 1 kap. 11 § ABL, 1 kap. 10 § FL och 1 kap. 5 § stiftelselagen samt andra fall då en juridisk person, t.ex. en kommun eller ett utländskt bolag, äger samtliga aktier i bolaget.⁴²

Förtroendeförhållandet mellan bolaget och styrelseledamöterna innebär i regel att en styrelseledamot inte får personligen eller genom ett företag där han eller hon har avsevärt intresse och inflytande, driva en verksamhet som genom konkurrens skadar bolaget.⁴³

För ett bra och funktionellt arbete i styrelsen, måste styrelseledamöterna ha kännedom om bolagets förhållanden, hur verksamheten utvecklas och andra för bolagets ställning och utveckling betydelsefulla omständigheter. Som nämnts ovan⁴⁴ får styrelsen, vid straffansvar, inte fatta beslut i ett ärende, om inte såvitt möjligt samtliga styrelseledamöter har fått ett tillfredsställande underlag för att avgöra ärendet, 8 kap. 21 § andra stycket ABL. Styrelsen skall även meddela skriftliga instruktioner för när och hur uppgifter som behövs för bedömningen av bolagets eller – i förekommande fall – koncernens ekonomiska situation skall samlas in och rapporteras till styrelsen, 8 kap. 5 § första meningen ABL. Sådana instruktioner behöver dock inte meddelas om de, med hänsyn till bolagets begränsade storlek och verksamhet, skulle sakna betydelse för rapporteringen till styrelsen, 8 kap. 5 § andra meningen ABL. Undantaget i andra meningen kan användas t.ex. av de många bolag där en och samma person äger samtliga aktier i bolaget, ensam utgör bolagets styrelse och är den enda person som är verksam i bolagets rörelse.

Varje styrelseledamot bör förvissa sig om att systemet för information till styrelsens ledamöter är funktionellt och ändamålsenligt. En styrelseledamot kan hos styrelsen begära att bolagets informationssystem förbättras och/eller att närmare upplysningar

⁴² Se prop. 1997/98:99 s. 218 f.

⁴³ Frågan behandlas grundligt i Östberg, J., Styrelseledamöters lojalitetsplikt. Särskilt om förbudet att utnyttja affärsmöjligheter, Stockholm 2016, s. 329 ff.

⁴⁴ Se ovan under 3.

lämnas i ett visst avseende. Det är då styrelsen som, med beaktande av styrelseledamöternas ansvar mot bolaget, beslutar om vidtagande av erforderliga åtgärder. Det finns inte någon regel som explicit förhindrar en styrelseledamot från att för sin egen information begära upplysningar av VD eller någon annan befattningshavare i bolaget, eller be att få ta del av viss handling. Styrelseledamöterna har dock inte någon ovillkorlig rätt i detta avseende. Bolagets intresse kan kräva att en uppgift inte lämnas till enbart en enskild styrelseledamot. Det kan t.ex. gälla en pågående avtalsförhandling med ett annat företag, i vilket styrelseledamoten har ett väsentligt intresse som kan strida mot bolagets intresse. Han eller hon kan då inte fordra att få veta t.ex. andra företags anbud i ärendet. Det kan också höra till god sed att, t.ex. vid meningsskiljaktigheter inom styrelsen, betydelsefulla uppgifter inte först lämnas ut till enskilda styrelseledamöter, utan att samtidigt delges även övriga styrelseledamöter. Om det finns ett väl fungerande system för rapportering till styrelsen, bör slutligen inte en enskild styrelseledamot kunna vid sidan därav av VD begära mera omfattande upplysningar eller redogörelser, såvida det inte gäller ett område som enligt en inom styrelsen beslutad arbetsfördelning skall särskilt bevakas av den frågande styrelseledamoten eller styrelsen godkänt hans eller hennes krav. Det bör i frågan om enskild styrelseledamots rätt till information alltid beaktas att han eller hon inte är ett bolagsorgan som är överordnat VD. En enskild ledamot kan inte, som styrelsen, entlediga en VD, och inte heller för egen eller bolagets del kräva skadestånd av VD eller annan styrelseledamot. De påtryckningsmedel som står en styrelseledamot till buds är att vädja till styrelsen eller stämman, att anteckna särskild mening eller reservation till styrelseprotokollet eller att avgå ur styrelsen.⁴⁵

Styrelseledamöterna, inklusive VD, får inte för utomstående avslöja information som det är angeläget för bolaget att hemlighålla, t.ex. avseende en teknisk nykonstruktion eller pågående förhandlingar om en större order. Det finns visserligen ingen uttrycklig

⁴⁵ Se Stenbeck, E., Wijnbladh, M., och Nial, H., Aktiebolagslagen jämte dithörande författningar med förklaringar, 6 uppl. ombesörjd av Wijnbladh och Nial, Stockholm 1970, s. 208, prop. 1973:103 s. 375 f. och Moberg, K., Företaget och sekretessen, Lund 1981, 6.8.1.

bestämmelse i ABL om styrelseledamöters skyldighet att iaktta sekretess beträffande företagens angelägenheter, medan en sådan föreskrift finns för revisorer, 9 kap. 41 § ABL. Den skillnaden beror inte på att en styrelseledamot skulle sakna tystnadsplikt utan tvärtom på att en sådan plikt, utan att någon särskild lagbestämmelse behövs, självklart följer av styrelseledamotens ställning som bolagets förtroendeman.⁴⁶ Tystnadsplikten innebär att en styrelseledamot måste hemlighålla angelägenheter och förhållanden, vilkas avslöjande kan skada bolaget. Indirekt framgår en sådan sekretessskyldighet av 7 kap. 32–35 §§ ABL, som behandlar styrelsens och VD:s skyldighet att på bolagsstämma lämna upplysningar som begärs av aktieägare. Upplysningsplikten avser bara upplysningar som kan ges utan väsentlig nackdel för bolaget. Styrelsen har inte bara rätt utan också skyldighet att vägra lämna andra upplysningar.⁴⁷ Oavsett vem en viss fråga har ställts till, ankommer det på styrelsen, och inte enskild styrelseledamot eller VD, att avgöra om en begärd upplysning kan lämnas till aktieägarna utan väsentlig skada för bolaget.

Styrelseledamöternas tystnadsplikt gäller givetvis inte bara i samband med aktieägarnas frågerätt på bolagsstämma, utan även i övrigt. I litteraturen har det gjorts gällande att styrelsen kan bestämma om tystnadspliktens utsträckning.⁴⁸ Moberg påpekar att en överträdelse av ett styrelsebeslut om tystnadsplikt inte medför annan påföljd än att skadeståndsskyldighet kan inträda enligt, nuvarande, 29 kap. 1 § ABL, men att det gäller även utan att styrelsebeslut föreligger. Det innebär ”realistiskt sett” att styrelsen endast kan ge en rekommendation, inte fatta ”heltäckande och bindande beslut”, om sekretess.⁴⁹

⁴⁶ Se Andersson, S., Johansson, S. & Skog, R., Aktiebolagslagen. En kommentar, med supplement 14 Stockholm 2019, 8:3.9 och Stenbeck, E., Wijnbladh, M., och Nial, H., Aktiebolagslagen jämte dithörande författningar med förklaringar, 6 uppl. ombesörjd av Wijnbladh och Nial, Stockholm 1970, s. 208. Jfr Mallmén, A., Andersson, S. & Thorstorp, B., Lagen om ekonomiska föreningar. En kommentar, 4 uppl. Stockholm 2016, 6:6.11.

⁴⁷ Se Johansson, S., Bolagsstämma i svenska aktiebolag, Stockholm 2018, s. 179 och Stenbeck, E., Wijnbladh, M., och Nial, H., Aktiebolagslagen jämte dithörande författningar med förklaringar, 6 uppl. ombesörjd av Wijnbladh och Nial, Stockholm 1970, s. 359.

⁴⁸ Se Andersson, S., Johansson, S. & Skog, R., Aktiebolagslagen. En kommentar, med supplement 14 Stockholm 2019, 8:4.8 och Skog, R., Rodhes Aktiebolagsrätt, 25 uppl. Stockholm 2017, s. 181 (styrelsen kan ”med enkel majoritet besluta att vissa uppgifter skall hemlighållas”). Jfr Lindencrona, G., Arbetstagare och aktieägare i aktiebolagsstyrelser, Stockholm 1978, s. 114.

⁴⁹ Se Moberg, K., Företaget och sekretessen, Lund 1981, 6.9.5.

Även om Moberg har en poäng, i det att ett styrelsebeslut i en sekretessfråga inte kan påverka bedömningen av huruvida röjandet av viss information skadar bolaget eller inte, kan ett styrelsebeslut om sekretess inte vara helt utan rättslig betydelse. Om styrelsen beslutat att viss uppgift skall hemlighållas, är det en omständighet som kan inverka på bedömningen av om en styrelseledamot genom att utlämna uppgiften agerat culpöst och därför kan bli skadeståndsskyldig enligt 29 kap. 1 § ABL. Å andra sidan torde ett beslut av styrelsen att viss uppgift får utlämnas i regel betyda att utlämnandet inte medför skadeståndsskyldighet, om skada likväl skulle inträffa. Detta ställningstagande bör dock inte övertolkas. Styrelseledamöterna kan t.ex. ha agerat vårdslöst genom att medge att uppgiften utlämnades, i vilket fall styrelseledamöterna kan bli ansvariga för skada som uppkommit pga. medgivandet – om än inte för röjandet som sådant. Även den styrelseledamot som lämnar ut uppgiften kan tänkas, trots styrelsens beslut att medge att den aktuella informationen röjs, ha handlat oaktsamt och därför bli ersättningsskyldig,⁵⁰ t.ex. om styrelseledamoten i fråga haft tillgång till information som inte varit känd för övriga styrelseledamöter.

Skulle en styrelseledamot, utan att styrelsebeslut i ena eller andra riktningen föreligger, röja för bolaget känslig information, kan ledamoten bli ersättningsskyldig, om han eller hon därigenom uppsåtligt eller av oaktsamhet förorsakat bolaget skada. Det är möjligt att vårdslöshetsbedömningen kan påverkas av huruvida den person till vilken uppgiften lämnas, med fog kunnat antas, t.ex. genom förekomsten av ett sekretessavtal, bevara uppgiften så att den inte blir till skada för bolaget.⁵¹ I polemik mot ett förarbetsuttalande att tystnadsplikten avser information som kan skada bolaget⁵² framhåller Moberg att det inte existerar någon sekretessregel med den sekretessnivå som föredragande statsrådet anförde, eftersom inte redan utlämnandet av information som kan skada företaget medför ska-

⁵⁰ Se Johansson, S., Svensk associationsrätt i huvuddrag, 12 uppl. Stockholm 2018, s. 144 f. Jfr Dotevall, R., Skadeståndsansvar för styrelseledamot och verkställande direktör, Stockholm 1989, s. 323.

⁵¹ Se Skog, R., Rodhes Aktiebolagsrätt, 25 uppl. Stockholm 2017, s. 181.

⁵² Se prop. 1975:103 s. 377.

destånd eller någon annan sanktion.⁵³ Det kan dock inte uteslutas att om en viktig affärshemlighet kommit i händerna på en obehörig, kan det i någon situation innebära en sådan fara för bolaget att det kan medföra skada, även om den obehörige ännu inte utnyttjat affärshemligheten.

I 8 kap. 45 § ABL föreskrivs att styrelseledamot och VD skall, när de tillträder, till styrelsen anmäla sitt innehav av aktier i bolaget och i bolag i samma koncern, om det inte skett dessförinnan. Förändringar i aktieinnehavet skall anmälas inom en månad. Kännedom om styrelseledamöters aktieinnehav och framför allt förändringar däri, t.ex. om en styrelseledamot säljer sina aktier, kan vara av intresse för bolaget, aktieägarna och andra. Bestämmelsens syfte är emellertid inte att direkt till att motverka insiderhandel. Den uppgiften ankommer på de utförligare regler som finns i MAR,⁵⁴ lagen (2016:1307) om straff för marknadsmissbruk på värdepappersmarknaden och lagen (2016:1306) med kompletterande bestämmelser till EU:s marknadsmissbruksförordning. När anmälningsskyldighet föreligger enligt artikel 19 i MAR, behöver anmälan enligt 8 kap. 45 § ABL inte göras.⁵⁵

Enligt 8 kap. 3 § andra stycket ABL skall vad som i ABL sägs om styrelseledamot i tillämpliga delar gälla om suppleant för styrelseledamot. Han eller hon är underkastad samma kvalifikationskrav, samma jävsregler, 8 kap. 23 § ABL, och samma skyldighet som styrelseledamot att lämna uppgift om sitt aktieinnehav i bolaget och bolag som ingår i samma koncern. En suppleant tillhör också den krets som aktiebolag inte får lämna penninglån till eller ställa säker-

⁵³ Se Moberg, K., *Företaget och sekretessen*, Lund 1981, 6.9.4.

⁵⁴ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 596/2014 av den 16 april 2014 om marknadsmissbruk (marknadsmissbruksförordning) och om upphävande av Europaparlamentets och rådets direktiv 2003/6/EG och kommissionens direktiv 2003/124/EG, 2003/125/EG och 2004/72/EG.

⁵⁵ För aktieägare i aktiemarknadsbolag finns regler om vissa offentliggöranden av förändringar i större aktieinnehav även i 4 kap. lagen (1991:980) om handel med finansiella instrument.

het för.⁵⁶ Emellertid är en suppleant först när han eller hon vid förfall för styrelseledamot eller av annan anledning inträder som ledamot i styrelsen i alla avseenden likställd med ordinarie styrelseledamot. Han eller hon är t.ex. inte dessförinnan behörig att i sin egenskap av suppleant ta emot en stämning eller andra kallelser för bolagets räkning.⁵⁷

6. FACKFÖRENINGSLEDAMÖTER

Enligt 11 § lagen (1987:1245) om styrelserepresentation för de privatanställda ("LSP") äger bestämmelserna i ABL om styrelseledamöter och suppleanter motsvarande tillämpning på fackföreningsledamöter och suppleanter för dem, om inte något annat följer av LSP. Fackföreningsledamöter har således samma rättigheter och skyldigheter som andra styrelseledamöter och suppleanter, bl.a. att delta i styrelsens sammanträden och beslut och att påkalla styrelsesammanträde. Den straffsanktionerade regeln i 8 kap. 21 § andra stycket ABL, att beslut i ett ärende får fattas endast om såvitt möjligt samtliga styrelseledamöter, respektive, vid förfall för någon styrelseledamot, suppleant för denne, fått tillfälle att delta i ärendets behandling och fått ett tillfredsställande underlag för att avgöra ärendet, gäller även för fackföreningsledamöter och deras suppleanter. Likställigheten med andra styrelseledamöter och suppleanter modifieras i ett par avseenden. En suppleant för en fackföreningsledamot får alltid närvara och yttra sig vid styrelsesammanträden, oavsett vad som står

⁵⁶ Se NJA 2015 s. 578, prop. 1973:93 s. 95 och 133, Andersson, S., Johansson, S. & Skog, R., Aktiebolagslagen. En kommentar, med supplement 14 Stockholm 2019, 8:3.2 och 21:1.3, Nerep, E., Adestam, J. och Samuelsson, P., Aktiebolagslag (2005:551) 21 kap. 1 §, Lexino 2018-02-22, Skog, R., Rodhes Aktiebolagsrätt, 25 uppl. Stockholm 2017, s. 108, Svernlöv, C., Aktiebolagets suppleanter. Suppleantinstitutet i svensk aktiebolagsrätt, 2 uppl. Stockholm 2002, s. 90 f. och d.s., Styrelsesuppleantens personliga ansvar enligt aktiebolagslagen, i SvJT 1995 s. 125. En avvikande uppfattning framfördes tidigare i Nerep, E. & Samuelsson, P., Aktiebolagslagen, en lagkommentar, Del 1–3, 2 uppl. Stockholm 2009, 21:1.1.6.2. En liknande avvikande uppfattning, avseende motsvarande reglering i 1975 års aktiebolagslag, framfördes av Lindskog, S., Aktiebolagslagen. 12:e och 13:e kapitlet. Kapitalskydd och likvidation, 2 uppl. Stockholm 1995, 12:7.4.2 och Nerep, E. Aktiebolagsrättsliga studier – särskilt om kapitalskyddet, Stockholm 1994, s. 280.

⁵⁷ Se NJA 1990 s. 312. För en viss situation stadgas ett undantag från det här anförda i 13 § andra stycket delgivningslagen (2010:1932). Se vidare om ABL:s reglers betydelse för suppleanter Svernlöv, C., Aktiebolagets suppleanter. Suppleantinstitutet i svensk aktiebolagsrätt, 2 uppl. Stockholm 2002, s. 63 ff. passim.

i en eventuell arbetsordning och även om den ordinarie ledamoten är närvarande, 12 § LSP och 8 kap. 20 § andra stycket ABL. En fackföreningsrepresentant har rätt att närvara och delta i överläggningarna när ärende, som sedan skall avgöras av styrelsen, förbereds i arbetsutskott eller liknande, 13 § första stycket LSP.

De övriga områden där fackföreningsledamöter inte är jämställda med styrelseledamöter utsedda i enlighet med ABL, hänger samman med risken för intressekollisioner mellan bolagets och fackföreningsledamöternas intressen. Ett aktiebolags ändamål är enligt 3 kap. 3 § ABL e contrario (dvs. om inte annat föreskrivs i bolagsordningen) att bereda vinst åt aktieägarna. Bakom denna bestämmelse ligger tanken att framgångsrika ekonomiska aktiebolag i allmänhet måste arbeta i sina aktieägares intresse. För ett aktiebolag är det i allmänhet nödvändigt att verksamheten ger vinst så att företaget skall kunna leva vidare och utvecklas, behålla eller utöka sin personal och ge de anställda goda arbetsförhållanden. Över huvud taget har många grupper, som har med aktiebolag att göra – inte minst stat och kommun – fördel av att bolagens verksamhet är vinstgivande. Då vinst förutsätter att kostnaderna för verksamheten, som ofta till stor del kan bestå av löner och andra kostnader för personalen, understiger intäkterna, blir storleken av de anställdas förmåner lätt en tvistefråga mellan bolaget och de anställda. Vid tvister om lön m.m. är fackföreningsrepresentanterna därför pga. jäv förhindrade att delta i styrelsens behandling av dylika frågor. I 14 § LSP föreskrivs att en fackföreningsrepresentant inte får delta i behandling av en fråga som rör kollektivavtal eller stridsåtgärder eller av andra frågor där en facklig organisation på arbetsplatsen har ett väsentligt intresse som kan strida mot företagets. Jävsbestämmelsen i 14 § LSP är inte formulerad så att den utesluter tillämpning av jävsreglerna i ABL.

En annan begränsning av fackföreningsledamöters befogenheter finns i 14 § andra stycket LSP. Om ett företags verksamhet är av sådan natur eller har sådant ändamål som avses i 2 § lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet ("MBL") – såsom beträffande fackliga, politiska och religiösa organisationer liksom företag inom

press, radio och tv – har fackföreningsrepresentanterna inte rätt att delta i beslut som gäller verksamhetens mål och inriktning. De har dock rätt att delta i styrelsens diskussioner och att ställa förslag.

Avseende rätten till information i styrelsen är fackföreningsledamöterna jämställda med övriga styrelseledamöter.

Fackföreningsledamöternas likställighet med övriga styrelseledamöter gäller i princip också beträffande tystnadsplikten. Det finns dock en viss motsättning mellan bolagens behov av sekretess rörande vissa omständigheter och fackföreningsledamöternas önskan att ge fackföreningarna och de anställda information om bolaget och dess förhållanden. I förarbetena till MBL diskuteras huruvida fackföreningsledamöterna borde ha möjlighet att samråda med ledamöter i de då befintliga företagsnämnderna och andra förtroendevalda, även om sådant som i princip bör hållas hemligt. I förarbetena ansågs att det varken kunde eller borde anges några riktlinjer för fackföreningsledamöternas handlande i sådana fall. ”Den avvägning som här måste göras mellan olika intressen förutsätter [...] att frågan i varje fall tas upp till diskussion i styrelsen. På den vägen bör det vara möjligt att efter hand utveckla en praxis som tillgodoser såväl företagets som de anställdas intressen.”⁵⁸

Någon särbehandling av fackföreningsledamöterna i fråga om tystnadsplikten infördes alltså inte genom MBL.⁵⁹ Inte heller i förarbetena till LSP föreslås någon bestämmelse rörande tystnadsplikt, vare sig i LSP eller i associationslagstiftningen. Det ansågs inte heller föreligga några skäl för att i lagens förarbeten ange att fackföreningsledamöter har rätt att till de fackliga organisationerna föra vidare vad som behandlats i styrelsen.⁶⁰ För ett förtroendefullt samarbete i styrelsen anses det vara angeläget att inte onödiga band läggs på fackföreningsledamöternas möjlighet att informera de anställda. Ingen styrelseledamot bör dock tillåtas att till andra – aktieägare, fackliga organisationer eller anställda – utlämna uppgifter till skada för bolaget. Om betydelsen av styrelsebeslut rörande sekretess

⁵⁸ Se prop. 1972:116 s. 135.

⁵⁹ Se Moberg, K., *Företaget och sekretessen*, Lund 1981, 6.9.2 och Skog, R., *Rodhes Aktiebolagsrätt*, 25 uppl. Stockholm 2017, s. 195 f.

⁶⁰ Se prop. 1987/88:10 s. 67.

och om uppgifter till en person som enligt uppgiftslämnarens uppfattning inte kommer att missbruka uppgiften torde sålunda gälla samma principer för fackföreningsledamöter som för andra styrelseledamöter.

7. AVSLUTANDE ORD

Ibland stöter man på uppfattningen att ett styrelseuppdrag ses som någon sorts reträttpost eller en välbetald belöning för lång och trogen tjänst. Så kan säkert vara fallet i vissa fall. Oavsett förväntningar bör dock den som accepterar ett styrelseuppdrag vara beredd på att uppdraget kan, pga. den mängd olika uppgifter som åligger en styrelse, komma att innebära en avsevärd arbetsbörda.